

הבימה

התיאטרון הלאומי של ישראל

המודעה

בכורה ישראלית למחזה פרי עטה
של נטליה גינצבורג
בימוי: רועי הורוביץ

תכניית ההצגה

המודעה מאת נטליה גינצבורג

תרגום: שירלי פינצי-לב

בימוי: רועי הורוביץ

תפאורה: אלכסנדרה נרדי

תאורה: זיו וולושין

תלבושות: ילנה קלריך

מוסיקה: שמוליק נויפלד

משתתפים:

תרזה מירב גרובר

אלנה ספיר אזולאי

לורנצו עודד לאופולד

שליח/ ג'ובנה שחר כרמי

מירב גרובר, ספיר אזולאי

עוזרת במאי ומנהלת הצגה: שירן מעוז

הצגה ראשונה: 4.2.2023

משך ההצגה: שעה וחצי, ללא הפסקה

עריכת תכניה: רמי סמו

צילום בחזרות: רדי רובינשטיין

עיצוב: דפנה זילברשטיין

עודד לאופולד

המחזה

אלנה, סטודנטית צעירה ותמימה, עונה למודעה בעיתון ושוכרת חדר בביתה של תרזה. אין לה מושג להיכן הגיעה ולאן יתגלגלו הדברים מכאן והלאה... בעלת הבית שלה נפרדה לא מזמן מבעלה, לורנצו. הוא, כך נראה, המשיך הלאה בחייו, בעוד היא מתקשה להשלים עם האובדן. כשהבעל לשעבר שב ומבקר בבית, פצעי הזוגיות השבורה נפתחים מחדש (או שמא לא הגלידו מעולם...).

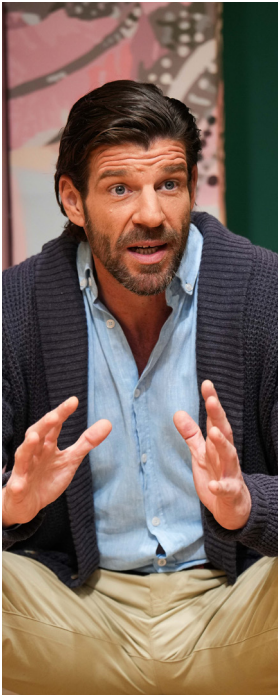
* "המודעה" נכלל בקובץ המחזות "איפה הכובע שלי?", שיצא בהוצאת הספרייה החדשה, ספרי סימן קריאה / הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2021, בעריכתו של פרופ' מנחם פרי. המחזה הוצג בתיאטרון הלאומי הבריטי בבנימין של לורנס אוליבייה ועובד גם לסרט קולנוע בבנימין של לוקינו ויסקונטי.

שלום לכם,

שמחתי מאוד כשנתבקשתי לכתוב כמה מילים לתכניה, מפני שזאת הזדמנות נהדרת עבורי להנציח במילים, את הוקרתי לכם יוצרים מרגשים. בראש וראשונה, לנטליה גינצבורג, המחזאית, שעד לתחילת החזרות כלל לא הכרתי (במילותיה של נטליה, הייתי "בורה כמו טבחית"). אחרי שקראתי חלק מכתביה, נשביתי מיד. המחזה "המודעה" הוא יצירה תיאטרונית קאמרית, משובחת. חלומה של כל שחקנית. כתיבתה של גינצבורג מלאה בחושניות, בהומור וביצרים, לצד כאב ואובדן והיא מיטיבה לשרטט את המבנה הנפשי והפתולוגיה של הגיבורה. מכיוון שבילדותי התודעתי למוסיקה קלאסית, אני מעזה לומר שיש בכתיבה הגינצבורגית משהו שמזכיר לי את ורדי, בתעוזה, בפראות ובשימוש באלמנטים לא מקובלים. "כוחו של גורל" אצל ורדי, ואצל נטליה, "כמה הגורל הוא טיפש ועיוור". אלא שבכלל לא אכפת שהגורל הוא כזה, כי בעזרתו, פגשתי את רועי הורוביץ, שהציע לי לשחק במחזה הנפלא הזה, את הדמות המופלאה הזאת, תרזה. תודה לך, רועי, על התפקיד המאתגר הזה. נועם הכתיבה של גינצבורג עבר גם אל חדר החזרות בניצוח, ונוצרה הרמוניה שגרמה לי לא לחוש כלל איך חולפים להם ימי החזרות. כשחקנית, אני מרגישה ברת מזל שזכיתי לצלול אתכם לתוך האוקיינוס הנפלא הזה של "המודעה".

תודה לתיאטרון "הבימה" ובהצלחה לנו,

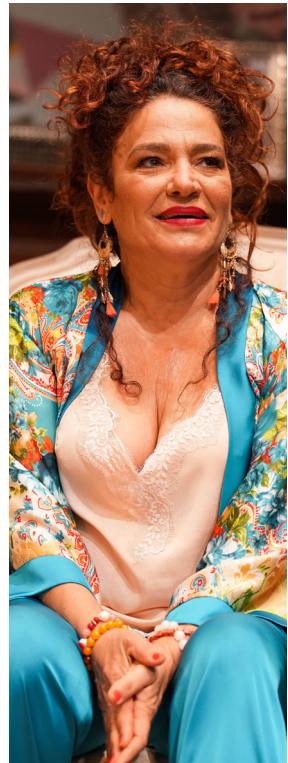
מירב גרובר

עודד לאופולד

ספיר אזולאי

מירב גרובר

דבר הבמאי

העלאת "המודעה" היא עבורי הנשמת חלום. אל כתיבתה המכשפת של נטליה גינצבורג התוודעתי לראשונה כסטודנט למשחק בסטודיו ניסן נתיב, אי אז בשנות ה-90 של המאה הקודמת, וטרם התאוששתי... "קולות הערב" שלה הפך זה מכבר לספר הבלוי ביותר בספריה שלי, קניתי עשרות עותקים שלו כמתנות לעמיתיי באוניברסיטה, לחברים ולקרובים. במרוצת השנים, קראתי בשקיקה כל דבר שגינצבורג כתבה ותורגם לעברית, ובכלל זה את 11 המחזות הנהדרים שחיברה (הודות לפרופ' מנחם פרי, שמסירותו ולעניין הפכה את גינצבורג לחביבתו של קהל קוראים ישראלי רחב כל כך).

"המודעה" שבה את לבי באופן מידי. דומה שכל ה"תורה הגינצבורגית" כולה באה לידי ביטוי מקסימלי וממצה במסגרת המחזה הקומפקטי הזה, תכנית וסגנונית. גם כאן שבה גינצבורג, כדרכה, אל זירת הפשע (והחסד גם יחד) המשפחתית, בדגש על מורכבותם של היחסים בין המינים ועל שרירותיות הגורל. עלילת המחזה פשוטה בתכלית: גבר פוגש אישה. הם מתחתנים. אחרי חמש שנים, הם נפרדים. הוא ממשיך הלאה בחייו (או מעמיד פנים שהמשיך), היא מתקשה להשלים עם האובדן. הוא שב ומבקר בביתה מידי פעם, הפצעים נפתחים מחדש (או שלא הגלידו מעולם).

"הוא תמיד אמר לי איזו אישה הייתי צריכה להיות וכמה הוא היה מאושר עם אישה כזאת, וגם אני אמרתי לו כל הזמן איזה בעל הייתי רוצה שהוא יהיה" (תמונה ראשונה). מן העימות הזו שבו הדמויות ייצאו כולם מנוצחים, גם עבורי אורח מקריים.

דמויותיה של גינצבורג הן פצע מהלך, שותת דם ועם זאת מלא הומור. הן נעות תדיר בין רגעים של מודעות עצמית אכזרית לילדותיות מתפנקת ובין זעקות לחישות. רגע הן מפטטות את עצמן לדעת, ובמשנהו- סובלות בשקט. "העזרה האמיתית שאנחנו יכולים לתת לאדם קרוב היא להקשיב לו בשקט", קובע לורנצו בתמונה השנייה של המחזה ומסייע בכך גם לנו, הצופים, להבין את תפקידנו.

"אני אוהבת לשבת בתיאטרון ללא ניע, להתבונן ולהקשיב", כותבת גינצבורג, "אני חושבת ששירה ותיאטרון דורשים אותם דברים. אני חושבת שהם דורשים חוסר תנועה מוחלט, התמקדות וריכוז מלאים, דממה עמוקה".*

אל הדממה העמוקה הזו מזמינה אותנו נטליה גינצבורג לצלול הערב. "המודעה" שלה קוראת לכולנו, יוצרי ההצגה והקהל, להרהר על אודות הבחירות שעשינו ועודנו עושים בחיינו, על המחירים שאנו משלמים בעבור קשר, על הפשרות שאנו נכונים להן ועל סף הסיבולת הפרטי של כל אחד ואחת מאיתנו...

ד"ר רועי הורוביץ

נ.ב. וישנה גם מירב גרובר, שחקנית נדירה, שנענתה להזמנתי לחזור לבמה ולגלם את תרזה. ברוכה השבה, מירב. כמה התגעגענו.

*נטליה גינצבורג, "תיאטרון הוא מילים", בתוך: אל תשאלי אותי לעולם, תרגום מאיטלקית: אספיר מילמן, עריכה: מנואלה קונסוני, הוצאת מאגנס, ירושלים 2021, עמ' 147.

דבר המתרגמת

נטליה גינצבורג נמנעה תקופה ארוכה מכתובה לתיאטרון, וכשנעתרה לבסוף לבקשה לכתוב מחזות ניתן היה לזהות בהם את עולמה הספרותי ואת סביבתה החברתית. כך למשל במחזה זה צעות שוב דמויות מוכרות, שאנו נתקלים בהן שוב ושוב ברומנים ובמחזות שלה: בחורות צעירות ועניות, מהכפר או מהפרברים שמחפשות את מזלן בעיר, מוכנות לסחור בגופן ובנפשן ולהיאחז בכל משענת גבר רצוף כדי להיחלץ מהעליבות המשממה שלהן. גברים בטלנים ומתפקעים מיומרות שמחפשים עוגן ומשמעות בחיים נוחים וריקים. ומעל כולם מרחפת דמות האם והחמות המיתית, שלעיתים רק מטילה את צלה ולעיתים מגיחה במלוא הדרה הקומי. ולא רק אם מיתית אלא גם מחווה לאב הרוחני: גינצבורג לא הסתירה את הערצתה לצ'יכוב, ככותב וכמחזאי. לכן כשהופיע אקדח במחזה, אבל לא במערכה הראשונה אלא דווקא האחרונה, לא היה לי ספק שזאת קריצה אירונית אליו. ויש גם מקורות השראה ספרותיים ארציים יותר, כך למשל את ההשראה לווילה בכפר, שאף אחד מבני הזוג אינו מוכן לגור בה, נתנו זוג הסופרים אלברטו מורביה ואלזה מורנטה. מורביה קנה וילה יפהפייה בכפר, ולא אשתו הראשונה, מורנטה, ולא אשתו השנייה, הסופרת דאצ'ה מְכַאיני היו מוכנות להניח בה את כף רגלן.

גינצבורג הסופרת יודעת לספר סיפורים, היא העמידה את דמויותיה על הבמה ונתנה להן לדבר ללא מעצורים וללא מסננים, מהלב ומהבטן. ואכן, אחד האתגרים בתרגום המחזה היה כיצד לשמור על שפה עדכנית ויומיומית במחזה שנכתב לפני קרוב לשישים שנה, בכל פעם שחטאתי במילה מדויקת, מצוחצחת או עברית מדי הזהיר אותי עורך התרגום, מנחם פרי: אני רוצה ש"הבימה" תוכל לקחת את התרגום ולהציג אותו כמות שהוא. וכך ויתרתי על סדקית, התבדר ברוח ומשאת נפש, וכפיצוי אפשר היה לדון בשאלה האם נְהִיבְעִין או נְהִבְאֻזֶן? גינצבורג נתנה לדמויות חופש ביטוי מלא, במונולוגים בלתי נגמרים, והייתה מוטרדת רק מהקושי שהיא מטילה על השחקנים שיאלצו לשנן אותם, ואני, בעת שתרגמתי אותם תהיתי על מיעוט הוראות הבימוי וההתרחשות על הבמה: X נכנס לחדר, Y יצא מהחדר. זה הכול. כיצד יצליחו הבמאי והשחקנים להחיות את הסיפור על הבמה?

אני כותבת שורות אלו לפני שראיתי את ההצגה, דרוכה כמותכם לראות כיצד היא תתעורר לחיים.

שירלי פינצי-לב

מירב גרובר, ספיר אזולאי, עודד לאופולד

הצצה לחדר החזרות...

"המודעה הוא המחזה האפל מכל אלו שכתבתי, אף על פי שגם בו יש תפניות והומוריסטיות בעלילה... נשים מרגישות כיום בדידות רבה מאוד. הגברים לא יודעים איזה תפקיד עליהם לשחק. הנשים יודעות איזה תפקיד עליהן לשחק, אבל הן מרגישות מאוד בחסרונם של הגברים. אני חושבת שנשים זקוקות לגברים באותה מידה שגברים זקוקים לנשים. וזה המסר שניסיתי להעביר גם בספרים שלי: בדידותן של הנשים ושבריריותם של הגברים."

נטליה גינצבורג, קשה לאדם לדבר על עצמו, עריכה: צ'ארה גארבולי וליזה גינצבורג, תרגום מאנגלית: יעל ענבר, הוצאת "כרמל", ירושלים, 2005, עמ' 146, 166-165.

נטליה גינצבורג (1916 - 1971)

הצילום מתוך האתר: <http://dati.camera.it> / התמונה מפורסמת בויקיפדיה, תחת רישיון CC BY 4.0 https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A0%D7%98%D7%9C%D7%99%D7%94_%D7%92%D7%A0%D7%A0%D7%A6%D7%91%D7%95%D7%A8%D7%92#/media/%D7%A7%D7%95%D7%91%D7%A5:Natalia_Ginzburg.jpg

הדמייה ודגם התפאורה: אלכסנדרה נרדי

שחר כרמי

מירב גרובר, ספיר אזולאי ושחר כרמי בחדר החזרות
צילום: שירן מעוז